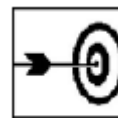

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název šablony: V/2 Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji odborných kompetencí žáků středních škol

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0642
Číslo materiálu	VY_52_INOVACE_KDE3-4_34
Název školy	Janáčkova konzervatoř a Gymnázium v Ostravě, příspěvková organizace Československá 40, Ostrava
Autor	PhDr. Hana Adámková Heidrová, Ph. D.
Předmět	Dějiny kultury
Tematický celek	Umění středověku
Ročník	3. ročník JKO
Datum tvorby	6. 2. 2013
Anotace	Kulturní oblasti raného středověku
Metodický pokyn	Lze použít k výkladu a zároveň k ověření probrané látky (také jako samostatnou práci)
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

12. UMĚNÍ STŘEDOVĚKU

2. HLAVNÍ KULTURNÍ OBLASTI RANÉHO STŘEDOVĚKU V EVROPĚ

1. OBLAST ROMÁNSKÁ A GERMÁNSKÁ

- Francká říše (vrchol 8.- 9. st. – Karel Veliký)
- Anglický stát (formoval se v 9.-11. stol.)
- Svatá říše římská (poč. 10. st. – Ota I.)

Hlavní kulturní oblasti

2. OBLAST BYZANTSKÁ

- východořímská
- byzantští císařové – moc světská i církevní
- zánik 1453 (dobyta Turky)

3. OBLAST ISLÁMSKÁ

- sjednocení v 7. století pomocí islámského náboženství
- Korán – Mohamed – Alláh

1. Umění oblasti románsko-germánské

Románsko-germánská

- období stěhování národů – drahocenné předměty (šperky, spony, poháry); sošky – ***Jezdecká soška Karla Velikého*** (8. stol.); relikviáře (schránky na ostatky svatých)
- *Knižní malba* – první písmeno kapitoly nebo odstavce je zdůrazněno = ***Iniciála*** – složitý geometrický ornament; zdůrazněn barvou, velikostí nebo výtvarnou výzdobou (úponky; zoomorfní nebo figurální motivy); vznik ***rukopisných kodexů*** – nahradily svitkový rukopis; jednalo se o svazek sešitých velkých listů v pevných deskách (evangeliáře) – časté zobrazování evangelistů se symboly (Anděl sv. Matouše, lev sv. Marka, okřídlený vůl nebo býk sv. Lukáše a orel sv. Jana) Památka: ***Evangeliiář z Kellsu*** (kolem r. 800; Irsko)

Karolinská renesance:

- Francká říše – Karel Veliký (zájem o antiku; podpora kultury; nástupce římských císařů – korunován v r. 800); zakládání klášterů, právní řád, rozvoj písařských dílen, školy, vzdělanci
- Stavby: hrady, užitkové stavby, kostely (Kaple Germiny-des-Prés), kláštery (***St. Gallen ve Švýcarsku*** – zal. 614 irskými mnichy – složitý komplex; nádherná knihovna)
- ***Cáchy (sídelní město)***: palác a kaple (šestnáctiúhelník a oktagon s ochozem a tribunou v patře); inspirace – S.Vitale v Ravenně; sloupy přivezeny z Ravenny a Říma; zachoval se i jeho trůn; vysvěcena 805

Otonska renesance:

- Německo 10. stol.
- Otónští císařové byli pevnými spojenci církve (Ota Veliký) – *arcibiskupství, biskupství, kláštery, podpora vzdělanosti a umění; památky – Římská císařská koruna Oty I.*
- charakter staveb – robustnost a těžkopádnost; vliv na ***Chrám sv. Michala v Hildesheimu*** (11. století – kovolijecké umění – bronzové dveře – téma prvního hříchu)

2. Umění oblasti byzantské

Byzantská

- na místě řecké osady *Byzantion* – *Konstantinopol* (turecky *Istannbul*; česky *Cařihrad*)
- úřední jazyk – *řečtina*; první rozkvět v 6. století

Architektura

- **chrámy**: (většina přestavěna; později zničili nebo přestavěli Turci /výzdoba i inventář)
  - **Sv. Apoštolů** (půdorys kříže s pěti kupolemi, dnes zničen; předloha pro Sv. Marka a Sv. Sofie)
  - **Boží moudrosti (*Hagia Sofia*)** – centrální kupolovitý chrám; postaven 532-537; „nebeská klenba“; 1453 po dobytí Konstantinopole Turky přestavěn v mešitu; mozaiky zakryty kruhovými terči se jmény Alláha a Mohameda; přistavěny čtyři minarety (pro své proporce se chrám, jehož vrchol leží ve výšce 55 metrů nad zemí, řadí k nejvýznamnějším dílům světové architektury)
  - **Božího míru (*Hagia Eiréné*)**

Malba a sochařství

- **Sochy** – Mariánská ikonografie = **Matka Boží Hodegetria s Ježíškem** (slonovina; 10. století)
- **Email** – smalt; sklovina vyplňuje přihrádky na desce (působí jako malba na skle)
  - *Dva medailony z 11. století* (přihrádkový email – barevná sklovina se lila do políček ohraničených zlatými plíšky, přiletovanými kolmo k podkladu)
- Ikony** – nejednalo se o skutečné portréty, malovány temperou na dřevěné destičky; snaha co nejpokorněji kopírovat předlohy

Byzantské umění na západě:

- **Chrám sv. Marka v Benátkách**
  - stavba zahájena v 9. století, architekti z Byzance; v 10. století chrám vyhořel; přestavba v 11. století
  - půdorys řeckého kříže; nejlépe dochovaná byzantská památka; hrubá stavba trvala 30 let
  - vzor Chrám sv. Apoštolů; pětikupolový (vypadá větší než je); oltář **Pala d'Oro** (vykládaný zlatem a emaily); kazatelny z vzácných mramorů; románské rysy
  - architektonické dispozice: dvoje varhany vedle hl.oltáře, kazatelna a chór zpěváků, několik balkónů – dokonalá perspektiva v hudbě = *vícesborovost*

Byzantské umění na východě:

- **Chrám sv. Sofie v Kyjevě**
  - 11. století; v kupoli Pantokrator a čtyři andělé; 5-ti lodní bazilika zdobená mozaikami

3. Umění oblasti islámské

Islámská

Islámské umění:

- od 7. stol. roste význam arabské oblasti (sjednocení arabských kmenů pod vedením Mohameda)
- víra v jednoho boha Alláha a v posmrtný život → viz níže
- posvátné místo – **MEKKA** (povinnost alespoň jednou za život vykonat poutí)
  - **Kába** – krychlová stavba, svatyně uprostřed nádvoří velké mešity /uložen Černý čedičový kámen/
- Po Mohamedově smrti ovládli arabští vojevůdci polovinu tehdejšího civilizovaného světa (od Španělska až po Čínu)
  - od 8. století ve Španělsku nezávislý *emirát* (centrum **Córdoba** = jedno z nejzajímavějších středisek muslimského světa; v 8. století postavena **Velká mešita**; v 16. století uprostřed postavena křesťanská katedrála)
- Nejstarší islámská památka – **Skalní chrám v Jeruzalémě** (7. stol.)

Architektura:

- oblouk – lomený, polokruhový, kýlový (oslí hřbet)
- kupole – špičatá
  - **Mešita** – typická stavba (uvnitř je výklenek pro uložení koránu = *mihráb*); rozlehlý dvůr s arkádami (v komplexu často *madrasa* = škola); *minaret* = štíhlá věž s balkónovým ochozem u mešity
- dekorativní písmo – **ornamenty, arabesky** (ornament ze složených propletených linií)
- náboženství: *Islám* →

Islám

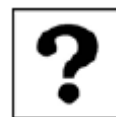
- Slovo islám pochází z arabského *salam* („mír“, ale také „odevzdání se“); stoupenci islámu = muslimové
- podle islámu svět stvořil Alláh; pravý prorok – **Muhammad (Mohammed)** – nar. asi 570 po Kr. v zaostalé části světa v Mekce (v Saudské Arábii); zjevení, pokyn, že má hlásat slova, která mu Bůh bude sdělovat; morální požadavky jeho učení volaly po skoncování s prostopášností a sociální obsah kritizoval nespravedlivý společenský řád
- roku 622 se M. vydal do emigrace do města Jathrib (Medína) – *hidžra* (emigrace) – je považována za přelom ve světových dějinách a od jejího data se také počítá muslimský kalendář. Stal se správcem města (politická moc), byl skvělým státníkem, měl smysl pro pořádek. Řada bitev mezi Mekkou a Medínou (Svatá válka - džihád), skončila v roce 630, kdy se Mohammed vrátil do Mekky triumfálně jako dobyvatel
- je autorem Koránu = konečné a neomylné zjevení Boží vůle; partie koránu jsou memorovány již v dětství, člověk podle něj řídí každé rozhodnutí a každou událost si podle něj vykládá; také kompendium zákonů – rovnost ras
- když zemřel, ovládal již téměř celou Arábii. Jeho následovníci dobyli Arménii, Persii, Sýrii, Palestinu, Irák, Severní Afriku a Španělsko a přes Pyreneje vstoupili na území Francie (slavná bitva u Tours roku 732)

- ve Španělsku po sedmi proválčených staletích dostali křesťané zpátky celý Pyrenejský poloostrov, zato Mezopotámie a Egypt, kolébky starověké civilizace, zůstaly poarabštěné, stejně jako celé pobřeží severní Afriky
- **Islám** – Alláh stvořil svět záměrně, hmotný svět je tedy plně reálný a převážně dobrý = respekt k materiální stránce života. Podstata člověka je dobrá, život je dar od Stvořitele a je vázán dvěma povinnostmi:
  - **Vděčnost za darovaný život** (arabský výraz pro nevěřícího poukazuje spíše na nedostatek vděku, než na jeho nevíru)
  - **Vzdání se** - odevzdání se; muslimové věří, že každá duše se bude zodpovídat za své činy na zemi a že její další život bude záviset na tom, jak správně plnila Boží příkazy.
  - **5 pilířů islámu** – *víra, modlitba, almužna, pout', půst*

Kontrolní otázky:

1. Přibližte podoby knižní malby z období raného středověku oblasti románsko-germánské.
2. Kde se nachází chrám Hagia Sofia, kterou kulturní oblast reprezentuje a co o něm víte?
3. Ve které evropské zemi nacházíme nejvíce vlivů muslimské kultury? Uveďte příklad.

Literatura:

Jůzl, M.a kol. *Dějiny umělecké kultury I.* SPN, Praha 1989, ISBN 80-04-22192-0.

Pijoan, J. *Dějiny umění 3.* Odeon, Praha 1978.

Šamšula, P. – Adamec, J. *Průvodce výtvarným uměním II.* SPL – Práce, Praha 2000, ISBN 80-86287-23-8.

